

MIŁOSZ ZIELIŃSKI

Dr inż. arch.

PRZEMYSŁAW KOWALSKI

Dr inż.

Cracow University of Technology
Faculty of Architecture
Institute of Landscape Architecture
e-mail: mzielinski@pk.edu.pl
pkowalski@pk.edu.pl

W STRONĘ PIĘKNA ARCHITEKTURY, URBANISTYKI I KRAJOBRAZU MIASTA — WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI TOMU

TOWARDS THE BEAUTY OF THE ARCHITECTURE, URBAN LAYOUT AND LANDSCAPE OF THE CITY — INTRODUCTION TO THE SUBJECT MATTER DISCUSSED IN THIS VOLUME

*Tom niniejszy dedykujemy
Profesorowi Wojciechowi Kosińskiemu,
naszemu naukowemu patronowi i przewodnikowi podczas wędrówki
w poszukiwaniu piękna miast, architektury i krajobrazu.*

STRESZCZENIE

Praca stanowi wprowadzenie do problematyki XLVII tomu „Teki...” — wydawnictwa Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału PAN w Krakowie. Tematyka koncentruje się wokół zagadnień estetycznych związanych z kształtowaniem i ochroną przestrzeni miejskich. Jest także swoistym wyrazem szacunku dla naukowych dokonań Profesora Wojciecha Kosińskiego, uczonego i architekta.

Słowa kluczowe: architektura, krajobraz, miasto, piękno, profesor Wojciech Kosiński, urbanistyka

ABSTRACT

This article is an introduction to the subject matter discussed in the forty-seventh issue of “Teki...”, the Journal of the Urban Design and Architecture Commission of the Krakow Branch of the Polish Academy of Sciences. It focuses on the aesthetic matters associated with the shaping and protection of urban spaces. It is also a homage to the academic achievements of Professor Wojciech Kosiński, as a scholar and an architect.

Key words: architecture, landscape, beauty, Professor Wojciech Kosiński, urbanism

1. WPROWADZENIE — O POTRZEBIE POSZUKIWANIA PIĘKNA

Oddając w ręce Czytelników czterdziesty siódmy tom rocznika „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury” zachęcamy do pogłębienia refleksji nad pojęciem *piękna* będącym wartością, której współwystępowanie wraz z użytecznością i trwałością, zgodnie z klasyczną witruwiańską definicją (Witruwiusz, 1956, s. 16), warunkuje i konstytuuje dzieła zbudowane jako Architekturę.

Zaproponowana przez Redakcję problematyka rocznika AD 2019 jest dedykowana postaci, która większą część swojego życia zawodowego, zarówno jako twórca-architekt, jak i uczony-badacz, poświęciła poszukiwaniu prawdy na temat streszczony w tytule niniejszego artykułu.

Profesor Wojciech Kosiński świętujący w ubiegłym roku jubileusz 75-lecia, od przeszło półwiecza¹ rozpoznaje zagadnienia estetyczne zarówno w teorii, jak i praktyce swojej ukochanej dziedziny naukowej — architektury i urbanistyki.

Nie sposób streścić większość z blisko trzystu publikacji naukowych autorstwa Wojciecha Kosińskiego, jednak kilka z opracowań Jubilata ma szczególne znaczenie w kontekście założonej problematyki tomu.

Podstawową pozycją w tym zakresie jest książka *Miasto i piękno miasta*, w której Autor proponuje oryginalne spojrzenie na przedmiotowe zagadnienie. Wynika ono z założonego zakresu badań, doboru materiału poddanego analizie oraz sposobu narracji, które w szczególny sposób uwypuklają swoje

uwarunkowania powodujące zaistnienie (...) *pozytywnych przeżyć estetycznych, czyli odczuć piękna wypływających zarówno z geometrii, jak również z wywołania przez przestrzeń miejską pozytywnej atmosfery życia publicznego, ale także dające przeświadczenie udziału w kulturze* (Kosiński, 2010, *passim*). Niezwykle inspirująca i oryginalna jest także struktura przywołanej pracy, w której Autor bada miasta historyczne i współczesne przechodząc poprzez trzy zasadnicze skale:

1. Krajobraz — rozumiany jako naturalne aspekty położenia geograficznego, ukształtowania terenu, czynniki przyrodnicze wewnątrz i zewnątrz zespołów miejskich oraz ich powiązania itp.
2. Urbanistykę — piękno miasta wynikające z narysu urbanistycznego, postaciowego obrysu i całościowego ujęcia sylwet i panoram miejskich, nakładanych oczywiście na część krajobrazową, ale także w drobniejszej skali struktury urbanistycznej rozumianych jako place, ulice, skwery, nabrzeża, parki itp.
3. Architekturę — piękno wynikające z uformowania i kompozycji zespołów, budynków i detali tworzących architektoniczną artykulację tkanki zbudowanej.

Pozycja ta jest nie do przecenienia jako źródło wiedzy o pięknie miast, źródło inspiracji do dalszych dociekań oraz pogłębiania wiedzy.

Inną, niezwykle interesującą i cenną konstatacją Jubilata jest koncepcja definiowania wartości piękna w odniesieniu do przestrzeni miejskich, do spółki z wartością dobra jako swoistej „dwójcy” świadczącej o atrakcyjności wizualnej i funkcjonalności przestrzeni. Autor w chronologicznym porządku opisuje atrakcyjne i przyjazne dla człowieka miejsca w miastach, traktując je jako indikator/wskaźnik wartości miejskiej przestrzeni (Kosiński, 2012, 2013, 2013 a).

W 2016 roku ukazała się książka pod tytułem *Paradygmat miasta 21 wieku: pomiędzy przeszłością polis a przyszłością metropolis*², w której autor zestawia historyczne modele budowy miast z ich współczesnymi odpowiednikami, a poniższy cytat wieńczący dzieło daje jasny sygnał, że zagadnienia estetyczne winny być traktowane poważnie niezależnie od czasów:

Paradygmat miasta 21 wieku jawi się jako metropolis. Stanowi daleki, zamglony szczyt, piękny jak fatamorgana, marzenie wielu pretendentów, dotąd niezdołany. Ważną drogą wiodącą w jego kie-

¹ Od 1967 roku związany z Wydziałem Architektury Politechniki Krakowskiej. W latach 1997–2000 pracował w Münster na kontrakcie dydaktycznym. Prowadził wykłady i warsztaty w Brazylii, Chinach, Danii, Estonii, Finlandii, Grecji, Holandii, Kanadzie, Niemczech, Norwegii, Rosji, na Słowacji i na Węgrzech, we Francji i we Włoszech. Wygłosił ponad sto referatów na konferencjach krajowych i zagranicznych oraz na posiedzeniach naukowych Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Jest autorem lub współautorem wielu ważnych prac badawczych z dziedziny architektury, urbanistyki i planowania przestrzennego, autorem siedmiu książek naukowych (dwie współautorskie). Autor około trzystu publikacji naukowych. Laureat kilkunastu konkursów na projekty zespołów pomnikowych, rekreacyjnych, usługowych i urbanistycznych. Autor zrealizowanych projektów sakralnych, usługowych i mieszkaniowych. Działacz Prezydium Zarządu Głównego i Rady SARP (Stowarzyszenie Architektów Polskich) w Warszawie, Kolegium Sędziów Konkursowych w Krakowie, Komisarz Biennale Architektury. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1987 r.). Był także zastępcą głównego architekta Krakowa w latach 1990–1992. Redaktor Naczelny „Teki...” od 2003 roku.

² Wydawnictwo dwujęzyczne, tytuł angielski — *Paradigm of the city of the 21st century: between the past of the polis and the future of the metropolis*.

runku jest praca nad tworzeniem miasta jako zbioru wartości wysokich — przyjaznego ludziom i naturze, o charakterze wyprowadzonego z dobrej tradycji — pięknego współczesnego neo-polis (Kosiński, 2016, s. 219).

Zapewne można zadać sobie pytanie: skoro tyle o pięknie miast już wiemy, to po co drażyć ten temat dalej?

Redakcja wierzy, że zagadnienia estetyki miast nie tracą na aktualności. Dowodzą tego zarówno przykłady z historii, kiedy tak twórcy i uczeni, jak i społeczności lokalne w sposób autorytarny, demokratyczny lub oddolny — zależnie od uwarunkowań polityczno-społecznych — kształtowały lub wpływały na kształtowanie miejskich przestrzeni w oparciu o zasady estetyczne. Długo by wymieniać konkretne dowody, ale niech za ich skromną reprezentację posłużą — nie tak skromne — osiągnięcia upiększające miasta, jak na przykład aktywność papieża Sykstusa V i jego architekta Domenico Fontany w szesnastowiecznym Rzymie, rewaloryzacja i upiększenie Waszyngtonu na przełomie XIX i XX wieku dokonane staraniem tak zwanej Komisji McMillana³, liczne rozprawy naukowe i prace teoretyczne, których reprezentacją niech będzie wydana w 1889 roku *City Planning According to Artistic Principles* Camillo Sittego lub miejskie ruchy (movements) znane także w Polsce, jak choćby Towarzystwa Upiększania Miast.

Także dziś aktualne pozostaje poszukiwanie piękna i mechanizmów go kształtujących, czego silnym wyrazem są głosy specjalistów z dziedzin twórczych, planistycznych, miejskich itp., artykułowane w przeróżnych konferencjach naukowych, specjalistycznych i eksperckich.

Kolejnym mocnym głosem są aktywności wrażliwych estetycznie społeczników podejmowane w pozarządowych organizacjach działających *pro publico bono*, na rzecz upiększania współczesnych miast, a także coraz liczniejsze publikacje książkowe — popularyzatorskie, popularnonaukowe oraz reporterskie zwracające uwagę na potrzebę tworzenia i ochrony piękna przestrzeni miast (por. Zieliński, 2014, *passim*).

Dlatego problematyka tegorocznego wydania „Teki...” dotyczy zagadnień związanych z perspektywami rozwoju europejskich miast w XXI wieku,

³ Warto dodać, że w składzie powołanej przez Kongres do tego celu komisji zasiadali m.in. Daniel Burnham — uważany za ojca urbanistyki amerykańskiej, autor wielu innych projektów przebudowy i upiększania amerykańskich miast, w tym Chicago i San Francisco, a także Frederick Law Olmsted Junior — architekt krajobrazu, twórca wielu projektów w USA, kontynuator dziedzictwa sławnego ojca.

z zachowaniem, odzyskaniem lub ukształtowaniem piękna, jakkolwiek byłoby ono rozumiane.

Współcześnie, te historycznie ukształtowane jednostki, muszą stawić czoła wyzwaniom — z jednej strony dynamicznego rozwoju, z drugiej — odpływu ludności i kurczenia się różnych zasobów. Na drodze różnych sposobów analiz, porównywań, ogólnych syntez i szczegółowych studiów przypadków poszukujemy wskazówek o charakterze uniwersalnym, które mają szansę wytyczyć właściwe szlaki dla zrównoważonego kształtowania tkanki miejskiej, z poszanowaniem bogactwa kulturowego i przyrodniczego, przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa i wysokiego standardu życia jej mieszkańcom. Liczymy, że przedstawione w niniejszym tomie wyniki badań i naukowa dyskusja przybliżą nas do zdefiniowania — być może nowych — sposobów widzenia i kreowania piękna miast.

2. ZAWARTOŚĆ TOMU

Wydawnictwo tradycyjnie uporządkowane jest według działów tematycznych, otwieranych przez część poświęconą zagadnieniom lokalnej ojczyzny — CRACOVIANA. Tegoroczna zawartość wprowadzającego działu oddana została osobie Jubilata, który we właściwy sobie, pełen wdzięku, charyzmy i kultury sposób, kreśli swój zawodowo-osobisty „mini autoportret”, nie pozostawiając czytelnika bez wartościowych przemyśleń na temat piękna współczesnych miast.

Dział ARCHITEKTURA rozpoczyna praca profesor Ewy Węławowicz-Gyurkovich, która przybliży temat niezwykle interesujący i nieoczywisty — z punktu widzenia poszukiwania piękna. A jednak analiza kilku odnowionych dziewiętnastowiecznych hal targowych, które znajdują się w Barcelonie, a także olbrzymiej, nowej hali targowej — Markthal w Rotterdamie, rzucają nowe światło na to zagadnienie. Lektura artykułu pozwoli dostrzec, w jaki sposób te współczesne, awangardowe projekty prezentują odmienną dla każdego z ich twórców filozofię wprowadzania nowych form w historyczną tkankę.

Piękno a realność architektury to tytuł kolejnego artykułu, w którym Autor — Tomasz Kozłowski — ukazuje zapomniane piękno świata architektonicznego i prowadzi rozważania na temat tworzenia architektury poprzez jej rysowanie.

Kolejny artykuł — autorstwa Ernestyny Szpakowskiej-Loranc — ma na celu analizę powiązań pomiędzy przestrzenią miasta a lokowaną w niej sztuką, obecną w przestrzeniach publicznych oraz narracją. Studia wybranych współczesnych przykładów dzieł sztuki w przestrzeni miejskiej oraz analiza

piśmiennictwa pozwalają na konkluzję, iż owe dzieła wyrosły z dzieła literackiego. Zdiagnozowany przez Autorkę interdyscyplinarny narratywizm umożliwia „przeniesienie” znaczeń z obiektów sztuki publicznej na przestrzeń miasta i jednostkowe narracje odbiorców, co — jak można domniemywać — ma bardzo wiele wspólnego z pojęciem piękna miast.

Zespołowa praca autorstwa Macieja Złowodzkiego, Wojciecha Jana Chmielewskiego i Katarzyny Zawady-Pęgiel pt. *O architekturze zachodniej Ukrainy w aspekcie estetyczno-wraźeniowym nostalgii historycznej* wieńczy dział tematyczny.

Autorzy dotykają problematyki budzącej u polskiego czytelnika spory ładunek emocji o historycznym rodowodzie. Na terenie objętym zakresem badań znajduje się wiele obiektów i założeń powstających od XIV wieku, będących świadkami polskiej obecności i polskiego wkładu w kulturę tych ziem. Autorzy poruszają kwestie wartości historycznych, kulturowych oraz problem zachowania tych cennych obiektów i ich piękna dla przyszłych pokoleń.

ARCHITEKTURA KRAJOBRAZU to dział, który jest szczególnie predestynowany do rozpraw na temat upiększania miast, przede wszystkim z uwagi na historyczne konotacje, ale także — na interdyscyplinarną specyfikę rozciągającą zainteresowania badaczy od zagadnień kompozycyjno-estetycznych po przyrodnicze, z całą „paletą barw” pomiędzy nimi.

Potwierdzeniem powyższych słów niech będzie zespołowa praca Zbigniewa Czerniakowskiego i Marty Gargały-Polar dotycząca transformacji zieleni przyulicznej Rzeszowa.

Z kolei Albert Fekete wraz z Martinem van den Toornem zaprezentowali ogromny wycinek swojej pracy badawczej na temat współczesnych interwencji projektowych w historycznych parkach publicznych Europy Środkowej i Wschodniej. Artykuł koncentruje się zarówno na teoretycznym tle jako podstawie dla badań i podejścia projektowego, jak i na współczesnych oczekiwaniach i wyzwaniach stojących przed projektantami.

Kolejna praca — zespołu reprezentującego warszawski ośrodek architektury krajobrazu — dotyczy ochrony sędziwych drzew, tak zwanych „weteranów”. Tym mianem określono okazy o wybitnych wartościach historycznych, krajobrazowych i przyrodniczych, usytuowane w obrębie przestrzeni publicznej, ale nie objęte dotychczas żadną formą ochrony prawnej. Lektura tego artykułu nasuwa wniosek, że starania o utrzymanie w mieście dużych, wiekowych drzew mają sens nie tylko ze względów ekologicznych, ale także z uwagi na ich sentymentalną i krajobrazową wartość.

Kolejna Autorka — Kinga Kimic — analizuje rolę i przemiany sadów, będących szczególnymi elementami parków miejskich, w kontekście historycznym i współczesnym. Pośród wielu walorów, jakimi cechują się owe sady, nie sposób nie docenić ich uroku, szczególnie w porze kwitnienia. Stanowią one kompozycyjno-estetyczne uzupełnienie konstrukcji parkowych.

Badania nad estetycznymi funkcjami zieleni w miejskiej przestrzeni publicznej, na słowackich przykładach, prezentuje zespół autorek z Bratysławy.

W kolejnym artykule międzynarodowy zespół badaczy z Budapesztu, Delft, Nitry, Zagrzebia i Belgradu publikuje wyniki badań nad narzędziami analitycznymi jako mechanizmami badawczymi w dyscyplinach projektowania. Rozważania Autorów prowadzą do konstatacji, iż badania z zakresu człowiek-środowisko mogą odgrywać rolę nie tylko przed i w trakcie, ale także po procesie projektowania.

Dział URBANISTYKA I PLANOWANIE PRZESTRZENNE otwiera Elżbieta Czekiel-Światalska pracą pt. *Ład przestrzenny a prawo*. Autorka dowodzi sprzeczności uchwalanych zapisów prawa z podstawowym celem planowania przestrzennego, jakim jest ład przestrzenny.

Badania o naturze bardziej kompozycyjno-funkcjonalnej prezentuje Katarzyna Pluta. Autorka poddaje analizie jeden z największych i najważniejszych warszawskich parków — Pole Mokotowskie. Praca pokazuje, jaką rolę w strukturze miejskiej oraz społecznej pełni ten park oraz jak przebiega jego rozwój. Szczególnie interesujący jest wątek wpływu współczesnych przekształceń przestrzennych obszaru parku na kompozycję przestrzenną całości założenia.

Dział wieńczy obszerna praca Izabeli Sykty, w której Autorka pochyla się nad architektoniczno-urbanistycznym dziedzictwem i wpływem amerykańskich światowych wystaw na rozwój i planowanie miast. Materiału badawczego do analiz dostarcza Nowy Jork i Chicago.

Finalny dział HISTORIA ARCHITEKTURY I KONSERWACJA ZABYTKÓW zawiera cztery artykuły. Pierwszy — autorstwa Marka Gosztyły i Agaty Mikrut — dotyczy utraconego kulturowego dziedzictwa mniejszości żydowskiej w Przemyślu. Autorzy dokonują analizy map i historycznych planów i wykazują zmiany jakie zaszły w stosunku do współczesnej sylwety miasta.

Z kolei Dominika Kuśnierz-Krupa wraz z Joanną Figurską-Dudek zajmują się sakralnym dziedzictwem architektonicznym podkarpackiej Dukli, ze szczególnym zorientowaniem na problematykę ochrony wartości kulturowych przedmiotowych obiektów.

Artykuł Katarzyny Łakomy koncentruje się na willowym budownictwie Katowic po roku 1914 i dotyka problematyki konserwacji, modernizacji oraz kontekstu krajobrazowego tych założeń. Jak zauważa Autorka, szczególnie ważna wydaje się ochrona objętych rejestrem willi z okresu dwudziestolecia międzywojennego, gdyż ich wartość kulturowa oraz jakość krajobrazu, które współtworzą razem z towarzyszącymi ogrodami, jest niezwykle znacząca dla tożsamości miasta — dodajmy, że także dla jego piękna.

Ogrody Królewskie w Wilanowie i ich rola w utrzymaniu historycznych wartości ogrodnich współczesnej Warszawy to tytuł pracy wieńczącej dział, a zarazem cały tom. Autor — Łukasz Przyby-

lak — proponuje identyfikację kryteriów pomocnych w obiektywnej ocenie autentyczności zarówno form roślinności historycznej, jak i historyzującej. Warto w tym miejscu przywołać słowa Autora zawarte w podsumowaniu pracy: *ogród (...) to nie tylko kompozycja trwająca tu i teraz. To przede wszystkim kontinuum tradycji pielęgnacji danego skrawka ziemi*. Wskazują one na jeszcze jeden, nieoczywisty i na pierwszy rzut oka trudny do zauważenia wątek piękna. Po raz pierwszy dostrzegł go Antoine de Saint-Exupéry. Wątek ten ma bardzo wiele wspólnego z pracą latarnika na jednej z odwiedzanych przez Małego Księcia planet. Jak zauważa mały podróżnik jego praca jest pożyteczna, ponieważ jest ładna.

Il. 1. Szanowny Jubilat — profesor Wojciech Kosiński, w towarzystwie swojego ucznia — Miłosza Zielińskiego, podczas studialnego wyjazdu Instytutu Architektury Krajobrazu Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej do Chin w 2014 roku. Kontekst tej fotografii utożsamia niemal wszystkie wątki piękna miast: od skali krajobrazu (widok na Zakazane Miasto i jego powiązanie z formami zieleni), przez skalę urbanistyczną (regularną geometrię narysu urbanistycznego, uporządkowanego przez główną oś miasta mistrzowsko skonstrastowaną ze swobodnym układem struktury zielono-niebieskiej/zieleni i wody), aż po skalę detalu architektonicznego.

Źródło: archiwum prywatne Miłosza Zielińskiego.

III. 1. The Esteemed Celebrant — Professor Wojciech Kosiński, in the company of his pupil — Miłosz Zieliński, during a research trip of the Institute of Landscape Architecture of the Faculty of Architecture of the Cracow University of Technology to China in 2014. The context of this photograph embodies nearly all of the strands of the beauty of cities, from the scale of the landscape (a view of the Forbidden City and its linkages with forms of greenery), through the urban scale (the regular geometry of the urban plan ordered by the primary axis of the city masterfully contrasted with the freeform layout of the blue and green structure/greenery and water), down to the scale of architectural detail.

Source: from the private collection of Miłosz Zieliński.

TOWARDS THE BEAUTY OF THE ARCHITECTURE, URBAN LAYOUT AND LANDSCAPE OF THE CITY — INTRODUCTION TO THE SUBJECT MATTER DISCUSSED IN THIS VOLUME

1. INTRODUCTION — ON THE NEED FOR THE PURSUIT OF BEAUTY

By sharing the forty-seventh issue of “Teka”, the Journal of the Urban Design and Architecture Commission of the Krakow Branch of the Polish Academy of Sciences with our readers, we want to encourage a deeper reflection on the notion of *beauty*, which is a value, and whose co-existence with utility and durability, pursuant to the classic Vitruvian definition (Vitruvius, 1956, p. 16) conditions and constitutes works built as Architecture.

The subject matter proposed by the Editorial team for the 2019 AD issue is dedicated to a person, who has devoted the larger part of their professional career as an architect, scholar and researcher to the pursuit of truth on the subject listed in the title of this article. Professor Wojciech Kosiński, who has celebrated the 75th jubilee of his birthday this year, has been identifying aesthetic matters both in the theory and practice of his favourite academic discipline — architecture and urban planning — for over fifty years⁴.

It is not possible to briefly discuss the majority of Wojciech Kosiński’s written works. However, a number of his texts are of particular significance in the context of this subject matter.

The book *Miasto i piękno miasta*, in which its Author proposes an original outlook on the matter,

is among the absolute essentials here. This outlook is a result of the scope of the study, the selection of material for analysis and the manner of narration, which explicitly highlights the various distinct conditions, that lead to *the emergence (...) of positive aesthetic experiences, the sensation of experiencing beauty arising from both geometry and the positive atmosphere of public life fostered by urban space, one that also convinces us of participating in culture* (Kosiński, 2010, *passim*).

The structure of this work is exceedingly inspiring and original. In it, the Author investigates historical and contemporary cities by going through the three cardinal scales:

1. The landscape — understood as the natural aspects of a geographic location, the shape of the terrain, the natural factors acting within urban complexes and outside of them, as well as their mutual linkages, etc.
2. The urban layout — the beauty of the city that arises from its urban plan, the formal outline and holistic framing of city skylines and panoramas, superimposed on the landscape, in addition to the smaller scale of the urban structure, understood as squares, streets, waterfronts, parks, etc.
3. Architecture — the beauty that is a result of the shape and composition of individual buildings and their complexes, as well as details that form the architectural articulation of built tissue.

The value of this text as a source of knowledge about the beauty of cities and a source of inspiration for further pursuits in the enhancement of knowledge, cannot be overestimated.

Another extraordinarily interesting and valuable ascertainment by the Professor is the proposal of defining the value of beauty — in reference to urban spaces — together with the value of good, as a sort of “duality”, that signifies the visual attraction and functionality of a space. The Author chronologically described places in cities, that are friendly to man, treating them as an indicator of the value of urban space (Kosiński, 2012, 2013, 2013 a).

2016 saw the publication of his book entitled *Paradygmat miasta 21 wieku: pomiędzy przeszłością polis a przyszłością metropolis*⁵, in which the Author

⁴ Affiliated with the Faculty of Architecture of the Cracow University of Technology since 1967. In the years 1997–2000 he worked in Münster on a teaching contract. He gave lectures and supervised workshops in Brazil, China, Denmark, Estonia, Finland, Greece, The Netherlands, Canada, Germany, Norway, Russia, Slovakia, Hungary, France and Italy. He has over a hundred presentations on conferences both in Poland and abroad, as well as during the academic sessions of the Polish Academy of Science Krakow Branch. He is the author or a co-author of many significant studies on architecture, urban design and spatial planning, the author of seven academic books (two of them being joint works). He is the author of over three hundred academic publications. A laureate of around a dozen competitions for the design of memorial, recreational, service and urban complexes. He is the author of religious, service and housing projects. Member of the Presidium of the Main Board and Council of the SARP (Association of Polish Architects) in Warsaw, the College of Competition Judges in Krakow, a Commissioner of the Architectural Biennale. Decorated with the Golden Service Cross (1987). He was also the deputy of the city architect of Krakow in the years 1990–1993. He has been the Lead Editor of “Teka...” since 2003.

⁵ Bilingual publication. English title: *Paradigm of the city of the 21st century: between the past of the polis and the future of the metropolis*.

compared historical models of city construction with their contemporary counterparts, with the following quote — which finalises the work — giving a clear signal that aesthetic matters should always be treated seriously, regardless of the times we are in:

The paradigm of a city of the 21st century appears to be that of a metropolis. It is a faraway peak, shrouded in fog, as beautiful as a mirage, the dream of many contenders — yet unconquered. One important path that leads to it is the effort of creating cities as sets of high values — friendly to people and nature, with a character derived from good tradition — of the beautiful, modern neo-polis. (Kosiński, 2016, p. 219).

We could probably ask ourselves: if we know so much about the beauty of cities already, then why should we discuss this subject any further?

The Editorial team believes, that the matters of the aesthetics of cities always remain relevant. This has been proven by examples from the past, when both artists, scholars and local communities, either in an authoritarian, democratic or grassroots manner — depending on their specific socio-political conditions — shaped or affected the shaping of urban spaces on the basis of aesthetic principles. The list of specific cases is quite long, but can be modestly represented by the — not so modest — city beautification achievements of Pope Sixtus V and his architect, Domenico Fontana, in sixteenth-century Rome, the restoration and beautification of Washington at the turn of the 19th and the 20th century performed thanks to the efforts of the so-called McMillan Commission⁶, numerous academic dissertations and theoretical works, represented by, among others, *City Planning According to Artistic Principles*, published in 1889 and written by Camillo Sitte, or the various urban movements, also known in Poland, for instance in the form of City Embellishment Societies.

The pursuit of beauty and the mechanisms, that shape it remains relevant, as confirmed by specialists from creative, planning, municipal and other related fields, strongly articulated through academic, specialist and expert conference presentations.

Another powerful voice is the activity of aesthetically sensitive social activists, that are undertaken in non-government organisations, who work

⁶ Of note is the fact, the commission established for thus purpose by the US Congress included Daniel Burnham — considered the father of American urban planning, the author of numerous other city redevelopment and beautification projects, including those of Chicago and San Francisco, in addition to Frederick Law Olmsted Junior — a landscape architect, the author of numerous US-based projects, a continuator of famous father's legacy.

pro publico bono to beautify contemporary cities, as well as the increasingly numerous popularisation, popular science and journalistic publications, which highlight the need to create and protect the beauty of city spaces (cf. Zieliński, 2014, *passim*).

This is why the problem of this year's issue of "Teko..." concerns matters associated with the perspectives of the development of European cities in the 21st century, while preserving, reclaiming or shaping beauty in its myriad forms.

At present, these historically shaped centres must face the challenges of dynamic development — on the one hand, and the shrinking of their population and the dwindling of various resources — on the other. Through various analyses, comparisons, general syntheses and detailed case studies, we search for universal indicators, that could give us a chance to plot the proper course for the sustainable shaping of urban tissue, while respecting its cultural and natural wealth and ensuring safety and a high standard of living to residents. We hope, that the research results and academic discussion presented in this volume will bring us closer to defining new forms of looking at and creating the beauty of the city.

2. THE CONTENTS

The publication is traditionally divided into thematic sections, headed by the CRACOVIANA section, devoted to matters of our local motherland. This year's content of this introductory chapter has been given into hands of the Professor, who outlines his professional and personal "mini self-portrait" in his signature charming, charismatic and eloquent manner, providing the reader with valuable reflections on the subject of the beauty of contemporary cities.

The ARCHITECTURE section starts with an article by Professor Ewa Węclawowicz-Gyurkovich, which familiarises us with an immensely interesting subject, one that is not at all obvious — from the point of view of the pursuit of beauty. And yet, the analysis of a number of restored nineteenth-century market halls located in Barcelona, as well as the new, large Markthal in Rotterdam, casts a new light on this subject. Reading this article will allow us to notice just how these contemporary, avant-garde projects present the philosophy of introducing new forms into historical tissue, which is different for each of their authors.

Beauty and the reality of architecture is the title of the next article, in which its Author — Tomasz Kozłowski — presents the forgotten beauty of the architectural world and discusses the subject of creating architecture by drawing it.

The next article — by Ernestyna Szpakowska-Loranc — features an analysis of linkages between the space of the city, the art placed within it, that is present in public spaces and narration. Studies of selected contemporary examples of works of art within urban spaces and an analysis of the literature had made it possible to conclude, that these works arose from works of literature. The interdisciplinary narrativism diagnosed by the Author enables the “carryover” of semantics from objects of public art to the space of the city and the individual narratives of audience members, which — can be argued — to have much in common with the notion of the beauty of cities.

The joint work by Maciej Złowodzki, Wojciech Jan Chmielewski and Katarzyna Zawada-Pęgiel entitled *On the architecture of Western Ukraine in aesthetic impressionist aspect of historical nostalgia*, ends this thematic section.

The authors discuss a problem, that can stir a considerable deal of historically-derived emotion in the Polish reader. The area covered by the scope of the study includes many buildings and urban layouts, that have been emerging since the 14th century and which were a mark of Polish presence and contribution to the culture of these lands. The authors touch on the matters of historical and cultural values and the problem of preserving these valuable sites and their beauty for future generations.

LANDSCAPE ARCHITECTURE is the section, that is particularly suitable for discussion on the subject of the beautification and embellishment of cities, primarily because of its historical connotations, but also — the interdisciplinary specificity, that extending the interests of its scholars from compositional and aesthetic matters to the natural one, with a whole “palette of colours” between them.

The joint work by Zbigniew Czerniakowski and Marta Gargała-Polar concerning the transformation of the street greenery of Rzeszów confirms this statement.

In turn, Albert Fekete, along with Martin van den Toorn, have presented an immense section of their research work concerning contemporary design interventions in the public parks of Central and Eastern Europe. Their article focuses both on the theoretical background as a basis for design and the design approach itself, as well as on contemporary expectations and challenges, that designers must face.

The next work — by a team representing a Warsaw-based centre of landscape architecture — concerns the protection of old trees, the so-called “veterans”. This term is used to describe specimens of outstanding historical value, located within public

space, but that have not been placed under any form of legal protection thus far. Reading this article brings us to the conclusion, that efforts to sustain large, old trees make sense not only from an ecological perspective, but also because of their sentimental and landscape value.

Another Author — Kinga Kimic — analysed the role and transformation of orchards, which are highly specific elements of city parks, in the historical and present context. Among the many valuable assets, that these orchards are characterised by, one cannot help, but to appreciate their charm, particularly during flowering season. They constitute a compositional and aesthetic supplementation of park construction.

A study on the aesthetic function of greenery within urban public space, based on Slovakia-based cases, has been presented by a team of authors from Bratislava.

In another article, a team of scholars from Budapest, Delft, Nitra, Zagreb and Belgrade, has published the results of a study of the analytical tools used in the various design disciplines. One of the conclusions these Authors have formulated is, that man-environment studies can play a role not only prior to and during the design process, but also after it has ended.

The URBAN DESIGN AND SPATIAL PLANNING section opens with the article by Elżbieta Czekiel-Świtalska, entitled *Spatial order and law*. The Author demonstrates, how enacted legal provisions contradict with the stated fundamental goal of spatial planning, which is spatial order.

Studies of a more compositional and functional nature have been presented by Katarzyna Pluta. The Author analysed one of the largest and most significant of Warsaw’s parks — Pole Mokotowskie. The work demonstrates the role, that this park plays within the urban and social structure, in addition to presenting the course of its development. The subject of the impact of contemporary spatial transformations of the park’s area on the spatial composition of the entirety of the layout is particularly interesting.

The section ends with an extensive work by Izbela Sykta, in which its Author discusses the architectural and planning heritage and impact of American world’s fairs on city planning and development. New York and Chicago were the main focus of the study’s analyses.

The final section, entitled HISTORY OF ARCHITECTURE AND THE CONSERVATION OF HISTORICAL MONUMENTS, features four articles. The first — by Marek Gosztyła and Agata

Mikrut — concerns the lost cultural heritage of the Jewish minority in Przemyśl. The Authors analysed maps and historical plans, demonstrating changes, that took place in relation to the contemporary city skyline.

In turn, Dominika Kuśnierz-Krupa and Joanna Figurska-Dudek, focused on the religious architectural heritage of Dukla in the Podkarpacie region, with a particular focus on the problems of the protection of the cultural value of the sites in question.

The article by Katarzyna Łakomy focuses on the villa architecture of Katowice after 1914 and touches on the subject matter of conservation, modernisation and the landscape context of these layouts. As the Author pointed out, the protection of listed villas from the interwar period appears to be particularly important, as their cultural value and the quality of the landscape, that they help create along with their accompanying gardens is extraordinarily significant to the identity of the place — and to beauty itself, we might add.

Royal Gardens in Wilanów and their role in keeping the historical gardening values of modern Warsaw is the title of the work, that ends this section and, simultaneously, the entire volume itself. Its Author — Łukasz Przybylak — proposed an identification of criteria, that could prove useful in objectively assessing the authenticity of both — historical and historicising plant forms. Of note are the Author's words featured in the conclusions to the

work: *the garden (...) is not only a composition, that lasts here and now. Above all, it is a continuum of the tradition of caring for a given piece of land.* They also point to another aspect of beauty, that does not appear obvious and is difficult to spot at first glance. It was first pointed out by Antoine de Saint-Exupéry. It has much in common with the work of the lamplighter on one of the planets visited by the Little Prince. As the little traveller pointed out, his work was useful, because it was pretty.

REFERENCES

- Kosiński, W. (2011), *Miasto i piękno miasta*, Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej.
- Kosiński, W. (2012), 'Dobro i piękno — miejsca przyjazne człowiekowi w miastach przed-modernistycznych. Idee, projekty, realizacje', *Przestrzeń i Forma*, nr 18/2012.
- Kosiński, W. (2013), 'Dobro i piękno — miejsca przyjazne człowiekowi w miastach modernistycznych. Idee, projekty, realizacje', *Przestrzeń i Forma*, nr 19/2013.
- Kosiński, W. (2013), 'Dobro i piękno — miejsca przyjazne człowiekowi w miastach modernizmu po 1945. Idee, projekty, realizacje', *Przestrzeń i Forma*, nr 20/2013.
- Kosiński, W. (2016), *Paradygmat miasta 21 wieku: pomiędzy przeszłością polis a przyszłością metropolis*, Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej.
- Witruwiusz, (1956), *O architekturze ksiąg dziesięć*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Zieliński, M. (2014), 'W stronę piękna przestrzeni miasta', *Teka Komisji Urbanistyki i Architektury*, Kraków: Wydawnictwo Oddziału PAN w Krakowie, vol. XLII/2014, s. 277–301.